О ПАВИЋУ – ПАВИЋ

Иван Павић, *Неки тренуци из живота са Милорадом Павићем*, Агора, Зрењанин – Нови Сад 2026

Неки тренуци из живота са Милорадом Павићем сведочанство је о приземности великих људи. Иван Павић веже нит објективности и емоција у једном интимно-породичном окружењу. Наиме, већ у самом наслову аутор нам приказује своју одмереност и фрагментарност у писању, али и свепрожимајућу уметност као вид живљења породице Павић. Из самог наслова закључујемо да ће нас писац ослободити вишка информација и бити фокусиран само на конкретне тренутке, изабране по властитом осећају. Иван Павић приказује скромност живљења и слике свакодневне рутине породице. Дело почиње у најранијим данима његовог живота, заправо од прве године, и прати његове изабране кључне животне тачке. И сам у првим редовима књиге наводи да су то неки њему битни догађаји којима је био сведок, али исто тако и доживљаји у којима је Милорад Павић имао одређену, пре свега очинску улогу. Последњи сегмент, назван „Након 2009...", заправо је кратак преглед подигнутих споменика након пишчеве смрти. А сама 2009. година обележена је у ауторовим сећањима очевом реченицом коју је изговорио у једном од њихових сусрета, како је све већ у животу учинио и завршио и како нема шта да ради, што је, на неки павићевски начин, опет, антиципација краја једне фазе, а време преласка у други облик. Занимљив је крај приповедања сећања, јер бива изговорен у духу пишчеве поетике – „Повремено читам неке од Милорадових књига и тада имам утисак да је и даље жив. Понекад се са њим, као и са Бранком и Јеленом, сусретнем у сновима".

Неколико тема о којима Иван Павић пише познато је из Павићевих разговора са Милошем Јевтићем,[1] Аном Шомло[2] и Танасисом Лаласом,[3] али нам аутор ипак доноси причу из једне друге перспективе. Већ кроз првих неколико страна приказује нам Милорада и Бранку као родитеље који највећу пажњу посвећују образовању своје деце, са понеком анегдотом, попут оне да је разлика између добрих и лоших ђака у томе што добри ђаци уче онда када треба, а лоши тек када добију слабу оцену. И управо овакве фразе нам говоре о њиховој једноставно изговореној тачности, о употреби изрека и гнома које су део традиције и које смо сви чули по први пут од родитеља, као што је Иван чуо од Милорада да су

[1] *Разговори са Павићем*, Научна књига, Београд 1990.

[2] *Хазари или обнова византијског романа*, БИГЗ, Београд 1990.

[3] На енглеском насловљено као *A Conversation with Milorad Pavic*, али је често цитирано и објављивано под називом *As a Writer, I Was Born Two Hundred Years Ago*, 1997.

у лажи кратке ноге. Аутор пише и о незаобилазној посвећености родитеља деци – од приватних часова страних језика до сликања. Често су у кући употребљавали ту генерацијску разлику у односу родитељ/дете, како би своју децу „натерали" да буду још бољи ученици, говорећи им то кроз слике свог школовања за време бомбардовања Београда и самог рата. На тај начин асоцијативно су повезане приче о бомбардовању и ослобођењу Београда, о чему је Иван слушао од свог оца. Кроз слику бомбардованог Београда приказује нам и личну историју – од спасавања малог Милорада Павића од стрељања, па до оних дечјих, које су остале у лепом сећању, где отац и његов пријатељ помажу партизанима и црвеноармејцима. Приповедање о рату бива завршено Милорадовом констатацијом да ако опет дође до рата – земља ће се распасти као тиква, управо због прича о братству и јединству.

Неке ствари о којима Иван Павић говори јасно указују на његову фрагментарност приказивања – таква су поглавља попут приче о куповини кола или ваншколским активностима, одласку у лов, сегментима који наводе све људе с којима се породица Павић дружила (мада и у тим одељцима има кратких цртица, попут објашњења Андрићевог асоцијалног карактера и тога како су приче о дружењу с њим дезинформације), или прича о одбијању куповине антене за телевизор, чему се Милорад дуго противио. Неки од фрагмената су чисто осликавање друштва тадашњег времена, при чему се посебно истиче сећање на тест из опште историје. Не треба изоставити ни причу о позоришним комадима из 1972. године, који су се бавили хуманизацијом Исуса или проблемом вере и уметности.

Како и сам наводи, 1974. година била је прекретничка за целу породицу – Иван завршава Осму београдску гимназију, а Милорад се запошљава на факултету у Новом Саду, где му је као асистент „додељен Сава Дамјанов", за којег се убрзо испоставља да им је у сродству. Управо кроз приказ те 1974. године видимо како син заправо допуњује (добро) познате чињенице о оцу неким детаљима из живота како би им додао мало боје и живости. На тај начин, он у писана црно-бела сећања и чињенице из живота сликарском четкицом уноси боје.

Посебну пажњу заузимају сегменти који се баве очевим промоцијама (и каснијом породичном сарадњом). Наиме, једна од првих анегдота јесте она с промоције *Историје српске књижевности барокног доба*, где се након промоције Иван писцу обратио са „тата", што је у Милораду изазвало збуњеност, али и прекор и грдњу породице. Али, неоспорно, највећу пажњу Иван ставља на своју ликовну сарадњу са оцем, где говори о најзахтевнијој од свих – о прављењу тарот карата за роман *Последња љубав у Цариграду*. Њихова сарадња отпочета је и много раније, 1982. године, када је Иван радио насловну страну за збирку прича *Руски хрт*, која је и добила име по хрту који је живео са њима. На неки начин, пре-

дочена нам је и цртица из живота о настајању *Хазарскоī речника*, у којој на ћеркино питање шта ради са листићима из машине Милорад одговара да не зна. И да му је управо та навика деце, да читају насумичне ствари из енциклопедија у породичној библиотеци, дала идеју за писање романа уобличеног као енциклопедија, што нам је још један доказ црпљења инспирације из кружока породице и најближег окружења. Наравно, не треба изоставити ни лето те чувене 1985. године, када породица није имала свој простор и мир од новинарских екипа које су долазиле у дом Павића због *Хазарскоī речника*. Две године након тога наступила је породична сарадња оца и сина, за дело *Предео сликан чајем*, чији је наслов инспирисан анегдотом из живота, јер је Иван, за потребе сликања, просипао чај по папиру. Не треба изоставити ни Павићеву књижевну помоћ сину приликом отварања изложбе у Паризу 1990. године, где је с Милорадом уобличавао текст „Сликар и Буда". Врхунац породичне креативне сарадње била је 2005. година и оснивање чувене Галерије „Феникс", у чијем су отварању и стварању учествовали сви. Чак је и сам назив „Феникс" могао бити симболички значајан и подразумевао да се обнавља све оно што је срушено, а морало би да се ревитализује. Иако је помагао рад и стварање галерије, Милорад се никада није појављивао на отварањима изложби, а мајка Бранка је водила галерију све до 2012. године.

Један од занимљивијих сегмената књиге је и Милорадова констатација да Бог треба да сачува човека од славе под старе дане, уз тврдњу да ништа у животу не пролази брже од славе, што је занимљиво ако узмемо у обзир чињеницу колико се о њему и данас и пише, говори и чита. Премда је било покушаја да се његова слава угаси, дело је ипак показало својеврсну павићевску бесмртност и немогућност пада у заборав. На том трагу, за Павићева дела смрти нема, а у том контексту, како је и Црњански рекао, (за Павића) има само сеоба. О Павићевој светској слави након *Хазарскоī речника* говори и ситуација (не)могућности добијања визе за Француску, за коју је сазнао и тадашњи председник Жак Ширак. С друге стране, у сећањима Ивана Павића видимо како Милорад тврди да његова супруга није издржала његову славу, и да је на неки начин то разлог разлаза у породици, о чему аутор не пише ништа експлицитније од констатовања да после Милорадовог пријема у Академију ништа више није било исто.

Почетком двехиљадитих Павић је на питања шта је кућа одговарао да су то његове књиге. У том периоду се и у Ивану јавља жеља за прозним писањем, о којем никада није информисао оца – да је написао причу „Вампировић". Услед породичних турбуленција, настајале су разне спекулације о новом Милорадовом животу, и те чињенице Иван Павић ни у једном тренутку експлицитно не негира, већ их помиње између редова, тако да пажљив читалац може разумети шта је писац желео

да каже. Један од таквих фрагмената је и развејавање приче о томе зашто је пред крај живота становао у стану који је наследио од тетке Емилије и тече Ђорђа Живановића у Јевремовој улици, а не у Браће Барух. Наиме, одговор је био сасвим практичне природе – у згради у Улици браће Барух није било лифта, а писац се теже кретао.

Иван Павић у писању бива конкретан, јасан и концизан, што његов стил чини пријемчивим. Не треба изоставити ни живописни стил, који представља посебан квалитет књиге. И сама чињеница да се бави писањем хаику поезије говори о могућности, али и способности, писања значењски комплексног текста у сажетој форми. Не треба изоставити ни то колико су ова сећања Ивана Павића битна за будуће токове књижевне историје, јер је дао нове аспекте Павићевог живота и процеса стварања, као и повод да се о делу Милорада Павића тек пише, што даје утисак да је његов опус на почетку новог таласа рецепције.

Јана Д. БАБИЋ
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Мастер студије
jana.babic99@hotmail.com
ORCID: 0009-0000-1825-3610

ЧИТАЊЕ, ТУМАЧЕЊЕ И МИШЉЕЊЕ С ТОЛСТОЈЕМ

Јасмина Ахметагић, *Књиīа о Толсто̄ју: смисао живо̄та и духовни пӯт*, Блум издаваштво, Београд 2026

Писати данас књигу о Толстоју носи са собом велики изазов. Не зато што је о овом писцу и његовом опусу све речено – таква тврдња, уосталом, никада није нарочито уверљива када је реч о великим писцима – већ зато што огроман корпус „толстојевистичке" литературе свако ново читање приморава да одмах одговори на питање сопственог разлога и иновативности. Јасмина Ахметагић то питање не заобилази. Њена *Књиīа о Толсто̄ју: смисао живо̄та и духовни пӯт* почиње готово исповедним признањем нелагоде пред огромним опусом пишчевих сабраних дела и још импозантнијом библиотеком написаном о њему, али се управо из те нелагоде рађа методолошки продуктивна одлука: уместо трагања за још једним „непрочитаним" Толстојем, ауторка се препушта ономе што назива „читање, тумачење и мишљење с Толстојем" (8). Та формулација могла би стајати и као ненаметљив мото читаве књиге, јер је овде Јасмина Ахметагић најпре врло прозорљив читалац, потом изванредан тумач, а на концу пажљив синтетичар.